

ТИПИ РЕФЕРЕНЦІЙ В ТЕКСТАХ ДИСКУРСУ ЖАХІВ

Стаття містить стислий аналіз проблематики актуального в сучасному мовознавстві дослідження референції в художньому дискурсі. Мета статті – виділення й обґрунтування типів референції в текстах дискурсу жахів на матеріалі української й англійської мов. Аналіз зроблено з урахуванням розвідок щодо впливу теорії можливих світів на прагматичний напрям вивчення тексту; також для аналізу явища референції долучено результати психологічних досліджень. Шість типів референції, виділені в процесі дослідження, проілюстровані цитатами з текстів англійською й українською мовами на доказ універсальності характеру психологічних основ референції в дискурсі жахів.

Ключові слова: художній дискурс, дискурс жахів, референція, вигаданий/можливий світ, суб'єкт-джерело страху, суб'єкт-реципієнт страху.

Сазонова Я. Ю. Типы референции в текстах дискурса ужасов. *Статья содержит краткий обзор проблематики актуального в современном языкознании исследования референции в художественном дискурсе. Цель статьи – выделение и обоснование типов референции в текстах дискурса ужасов на материале украинского и английского языков. Анализ сделан с учетом влияния теории возможных миров на прагматическое направление изучения текста; также в анализе явления референции использованы результаты психологических исследований. Шесть типов референции, выделенных в процессе работы, проиллюстрированы цитатами из текстов на английском и украинском языках для доказательства универсального характера психологических основ референции в дискурсе ужасов.*

Ключевые слова: художественный дискурс, дискурс ужасов, референция, возможный мир, субъект-источник страха, субъект-реципиент страха.

Sazonova Ya.Yu. Types of Reference in the Texts of Horror Discourse. *The article contains a brief review of the topical problems of a modern linguistic trend – the analysis of reference in artistic discourse. The aim of the article is to define and prove the existence of the referential types in the texts of horror discourse, taking as the example texts written in Ukrainian and English. The analysis is made accounting for the influence of the theory of possible worlds on the pragmatic approach to the text studies; also the results of psychological studies are used during the analysis of the phenomenon of reference. Six types of reference, singled out in the research, are illustrated with the quotations in English and Ukrainian in order to prove the universal character of the psychological basis of reference in the horror discourse. All this allowed making a conclusion that reference in the artistic discourse, as well as in the real world, is based on the pre-formed emotional and intellectual experience of the addresser and the addressee and is created in accord with the cognitive patterns of the real world. The possible development of studies of the analyzed phenomenon may lie in the field of a detailed description of the correspondence of reference to the genre features of the texts of horror discourse (e.g. ghost stories, gothic novels, thriller, etc.), to the author's psychotype, verbalization of subjects—the sources of horror and other.*

Key words: artistic discourse, horror discourse, reference, possible world, subject—the source of horror, subject—the recipient of horror.

Історія вивчення референції в мові ілюструє органічний процес розвитку і взаємовпливу ідей у гуманітарних науках. Так, отримавши свій початок у формальній логіці в середині ХХ сторіччя (Р. Карнап, Дж. Мілль, Б. Рассел, Г. Фреге та інші), у лінгвістиці дослідження референції було спрямовано

на її логіко-семантичні й, пізніше, логіко-синтаксичні основи, тобто на семантику іменних груп, що здатні здійснювати референцію, і на пропозитивну основу речення (Н. Д. Арутюнова, В. В. Виноградов, О. В. Падучева, О. Д. Шмельов та їхні послідовники). Дискурсивний підхід, що домінує в сучасній лінгвістиці (С. А. Кріпке, М. О. Кронгауз, О. Г. Ревзіна, П. Стросон, Дж. Сьорль, Я. Хінтікка, та інші), дозволяє мовознавцям сфокусуватися не на референції в межах окремого речення, а на референції в межах фрагменту тексту або цілого тексту (усного чи письмового), що змушує взяти до уваги характеристики адресанта й адресата, інтенцію й ситуативне оточення, породження або сприйняття тексту, модальність і модус висловлювання.

Хоча розвиток сучасного напрямку дослідження референції ніяким чином не заперечує висновки попередників, він дозволяє окреслити нові перспективні напрями або проблемні питання в межах тих підходів, що існують. Однією з таких проблем стала природа і механізми референції в художньому дискурсі. Серед питань, що потребують уточнення, вчені вказують на співвідношення тексту як вигаданого світу й істинності висловлювання (П. О. Каюров), референцію об'єктів, що не існують у реальності (Н. Д. Арутюнова, Н. Д. Імеретинська, Є. В. Ключев), інтенцію автора і декодування референції адресатом (О. Є. Бразговська), що може впливати на ступінь відповідності світів автора, читача і тексту як зразка дискурсу (О. Йокояма, А. А. Потьомкін), різні номінації одного і того ж об'єкта референції, що вибудовуються в ко-референтні ланцюжки, логічні й семантичні збої в яких спричиняють референтний конфлікт (А. О. Кибрик), особливості референції в різних жанрах художнього дискурсу, наприклад, фентезі, казці, містиці (О. О. Селіванова) та інші. Усе це зумовило актуальність наукового студіювання, викладеного в статті. Мета роботи – виділення й обґрунтування типів референції в текстах дискурсу жаків на матеріалі української й англійської мов.

Попри спільне розуміння явища вчені формують дещо відмінні дефініції референції. Наприклад, О. Є. Фролова пише: «відбиття позамовної дійсності отримало назву референції» [18:5]; «У сучасній лінгвістиці референцію розуміють як віднесеність актуалізованих (включених до мовлення) імен, іменних виразів (іменних груп) або їхніх еквівалентів до об'єктів дійсності (референтів, денотатів)» [18:7]. О. О. Селіванова кваліфікує референцію як «відношення мовленнєвих одиниць до позначених ними об'єктів дійсності», а далі уточнює, що «такі об'єкти можуть належати як до реального, так і до уявного (модельного, алюзивного) світу [13:77]. О. Є. Бразговська визначає лінгвістичну референцію як відношення імені до об'єкта, який називають, як процедуру співвідношення знака з цим об'єктом і як інструмент актуалізації світу, у процесі якого досягається мета референції – відбиття об'єкта в мові, тобто номінація [4]. Зважаючи на прагматичні тенденції в дослідженні референції, вважаємо тлумачення О. Є. Бразговської таким, що найбільше відповідає методологічним основам нашого дослідження.

В обраному визначенні окремої уваги заслуговує розуміння референції як інструменту актуалізації світу, тобто як засобу його створення, що робить

дійсним будь-який світ, навіть вигаданий світ художнього дискурсу, для дослідження якого в сучасній філософії, а потім і мовознавстві, активно розробляється теорія вигаданих світів (Ж. Фоконьє, Я. Хінтїкка, В. В. Целіщев та їхні послідовники): вигаданий світ – це «не метафізичне уявлення про потойбічний, нереальний світ, а <...> теоретико-пізнавальний прийом для більш повного й адекватного опису реального світу» [19: 37, 41]. Відповідно, лінгвістика тексту й логічна семантика використовує поняття можливого/вигаданого світу для дослідження мовного вираження суб'єктивно утворених або сприйнятих «можливих» дій, станів тощо, розуміння яких можливе лише у вимірах цих вигаданих світів відповідно до правил існування таких світів і визнання істинності референції в їхніх межах: «можливі світи можна потрактувати як гіпотези або угоди, що висуваються на основі зміни якостей об'єктів фактичної реальності. Ці світи будуються на основі вже існуючих понять про реальний світ. Можливий світ виникає як *референційне відбиття* існуючого світу, як його варіант, його трансформація» [4:91].

Референція в художньому дискурсі вважається одним із пріоритетних механізмів, який уможлиблює не лише створення тексту, а і його сприйняття та постійне відродження. О. Є. Бразговська зазначає, що «будь-який текст / корпус текстів розглядається нами як наслідок і гранична одиниця мовного відбиття світу – світу «можливого» відносно того, що існує. Засоби референції лежать в основі будь-яких стратегій текстотворення і, відповідно, можуть виступати як критерії істинності інтерпретаційного опису» [4:8]. Тобто вигаданий світ художнього дискурсу можна вважати існуючим паралельно зі світом реальним і таким, що актуалізується кожний раз при комунікації автора і читача, тобто текстосприйнятті. Незалежність виміру художнього дискурсу підкреслював і Ц. Годоров, зауважуючи, що «літературний дискурс не може бути істинним або несправжнім, він дійсний лише стосовно своїх власних передумов» [16:32]. Л. Хвістек навіть пропонує визнати існування чотирьох рівноправних «дійсностей» – реальних речей, наукового пізнання, почуттів та емоцій і нашого уявлення, причому мови цих «дійсностей» різні [4].

Сучасний стан дослідження референції в художньому дискурсі свідчить про ще не усталену термінологію її опису. Наприклад, О. О. Селіванова, аналізуючи підходи до прагматичного дослідження тексту, зауважує, що «суб'єктивність співвідношення дійсності з усіма сторонами дискурсу відповідає думці, що була неодноразово висловлювана лінгвістами й логіками про імітовану референцію тексту, її модельність, гіпотетичність, перетвореність, так звану псевдореференцію (Р. Фаулер, Дж. Сьорль, П. Рікер, Р. Барт, Р. Карнап, Ю. С. Степанов, О. П. Воробйова та інші)» [12:226], інші дослідники вживають терміни «фіктивні референти» (О. Є. Бразговська), «трансцендентні, або гіпотетичні, референти» (Н. Д. Арутюнова). Такий спектр синонімічних атрибутів референції в художньому тексті вказує, перш за все, на те, що сучасний етап аналізу цього явища можна вважати пошуковим. З другого боку, вчені одноставно вказують на те, що неіснуючий об'єкт, до якого здійснюється референція, все ж таки існує, оскільки стає предметом висловлювання, «референція до гіпотетичних об'єктів втілює те,

що не існує, в існуючу буттєву форму: фіктивні об'єкти починають виступати складниками так званих «можливих світів» [4: 89-90].

У роботах із дослідження референції в межах художнього дискурсу також були визначені й інші характерні риси. П. О. Каюров вважає вербалізацію атрибутів об'єкта референції не менш важливою, ніж саму референцію: «Автор художнього висловлювання, удаючи, що вказує на певний об'єкт, створює його, тобто вказує на всі його якості як на дане, коли вони виникають одночасно з їхнім описом» [6:12]; на важливість характеризуючого вживання мовних знаків вказує і О. Є. Бразговська, коли пропонує застосувати референційний вимір і до відношення між знаками й «станом речей» (порівняйте з дескрипціями Б. Рассела і його розрізненням знання на основі знайомства й за описом). Н. В. Смирнова виокремлює іншу рису референції – її розщепленість, тобто співвіднесеність референції з реальним світом і зі світом твору, і хоча її дослідження присвячене референції антропонімів, висновки автора можна вважати універсальними, адже творення вигаданих світів відбувається за моделями реального світу і з опорою на його когнітивне пізнання. Крім того, спосіб референції прагматично зумовлений і залежить від об'єму знань адресанта й адресата, що формується, звичайно ж, у реальному світі.

Зважаючи на стислий огляд проблеми референції в художньому дискурсі, можемо зробити проміжні висновки, що стануть основою більш детального аналізу референції в текстах дискурсу жахів.

- За роботу дефініцію референції беремо визначення, сформульоване на основі тлумачень О.Є.Бразговської, воно включає три основні риси: відношення імені до об'єкта, який називають; процедура співвіднесення знака з цим об'єктом; інструмент актуалізації світу, у процесі якого досягається мета референції – відбиття об'єкта в мові, тобто номінація.

- Референцію розуміємо як механізм створення вигаданого світу в межах текстів художнього дискурсу у вигляді теоретико-пізнавального прийому для більш повного й адекватного опису реального світу.

- Визнаємо вигаданий світ текстів художнього дискурсу як суб'єктивно утворений і реальний за умови його актуалізації у процесі текстотворення й текстосприйняття; актуалізуючись, вигаданий світ тексту (або корпусу текстів, об'єднаних структурними й інтенціональними рисами) реалізує свою систему правил і умовностей, згідно з якими об'єкти референції існують.

- Референція в художньому дискурсі, як і в реальному світі, спирається на сформований емоційний та інтелектуальний досвід адресанта й адресата і формується на основі когнітивних моделей реального світу.

- На цьому базуються вже виокремлені дослідниками особливості референції в художньому дискурсі – розщепленість і поєднання з дескрипціями.

Перед тим як перейти до обґрунтування особливостей референції в текстах жахів, з'ясуємо, що означає термін «дискурс жахів». Під дискурсом, за В. В. Красних, ми розуміємо корпус текстів, зв'язаних змістовими критеріями, комунікативною й функціонально-цільовою спрямованістю й інтенціональністю – коли вони сприймаються й ідентифікуються як частина певної

соціокультурної, політичної або ідеологічної практики; дискурс співвідноситься із закономірностями продукування текстів в етності і визначається як комунікативний процес, зумовлений екстралінгвальними факторами [9]. Тексти в цьому разі розглядаються як зразки або екземпляри дискурсу жахів, у широкому соціокультурному сенсі, а з лінгвістичного погляду, вони репрезентують художній дискурс і відповідають усім його закономірностям. До дискурсу жахів відносимо тексти, де тематизується страшне, тобто, за визначенням І. Смирнова, те, «що має справу з боротьбою двійників, з примусовою ідентифікацією особистості <...>, з вичерпністю окремого життя тощо» [14: 207]. Текстотворення і референція як його основа в дискурсі жахів відбувається на основі індивідуально-суб'єктивних переживань негативних емоцій у реальному світі, що пов'язані з психологічним феноменом страху, з метою породження відповідної емпатії від читача або з повчальною метою. На нашу думку, створення атмосфери жаху у жодному разі не може бути вмотивоване інтенцією автора дійсно налякати адресанта або забезпечити для нього естетичну насолоду від переживання негативних емоцій. В узагальненому вигляді індивідуальний досвід переживання страху – це об'єкт дослідження психології, тому для розуміння текстотворчих особливостей референції суб'єктів-джерел страху (термін наш – Я. С.) неможливо обійти психологічні основи цього феномену.

У сучасній психології виділяється кілька функцій страху: первинна біологічна і більш пізні соціальні функції – культурна, пізнавальна й онтологічна [17:216]. Із первинною біологічною функцією страху пов'язані реальні й невротичні фобічні страхи, у першу чергу, страх чужого (наприклад, ксенофобія) або невідомого. Чужим для сфери буття суб'єкта-реципієнта страху (термін наш – Я. С.) може бути представник іншої національності або соціального прошарку, наприклад: – *Григорій! – проказав ледь чутно. – Чулисте вчора мою історію. Будьте так добрі переказати ю преподобному отцю, коли мені Бог не дасть подужати... Ох! Вся кара Божжа спала уже на мене! Той німчик не дає ми нігде супкою!* <...> *Та ж він ту цюночі... зубатий, шклооккий... кров п'є... з ме...* [1: 340-341]; *Я встаю і дивлюся, а ту стоять переді мною два панки – на виду чорні, як вугіль, в чорних жупаниках і кашкетах і курять люльки на цибухах* [1: 344]; *a girl of dazzling beauty <...> wore the Antwerp faille, or black Spanish mantle, and altogether her appearance was such that the old cottager, who described the procession to me many years after, said that all the country-folk took her for a foreigner* [23]. Але зрозуміло, що в межах саме дискурсу жахів така референція не відносить висловлювання до денотата «німець» або «пан». Це ідентифікувальна референція-уособлення, коли колективні страхи стають наслідком історичної травми і знаходять відбиття у текстах культури [11], хоча референція вказує на одиничний ідентифікований об'єкт. З одного боку, допомогти ідентифікації цього об'єкта як суб'єкта страху мають дескрипції – *зубатий, шклооккий... кров п'є... з ме..., на виду чорні, як вугіль, в чорних жупаниках і кашкетах і курять люльки на цибухах*, з другого, – референція-уособлення – культурно-історично зумовлена і потребує від адресата відповідного обсягу знань.

Психологічно некомфортним і страхітливим вважається і невідоме: воно потенційно несе загрозу життю або добробуту, сталому стану речей суб'єкта-реципієнта страху. Референція таких об'єктів у текстах дискурсу жахів співвідносить ім'я з існуючим у відчуттях реципієнта страху, але неідентифікованим об'єктом: *Кілька днів після того, як почули про те замирення, увечері сиджу собі у вітрячку, мелю та згадую про сина, коли так ненароком зирк — аж на сволоці над ступами щось сидить: не звір і не птиця, неначе купа, чорна як сажка, і голова у його, і очі, сидить і пильно дивиться на мене, а далі чую й каже: — Сидоре, сьогодні твій син Іван помер!* [1: 181]; *Воно стояло на місці, витріщивши свої шкляні очі й мерзенні ікли на мене.* [1: 337]; *Зойк, здавалося, походив із-за стін салі і я набирав відваги ... утечі. Але коли хотів піднятися, почув дотик зимної руки, котра схопила мою, і хтось заговорив <...>* [1: 448]; *First, there was the house with a room in which a series of people insisted on passing a night; and each of them in the morning was found kneeling in a corner and had just time to say, "I've seen it," and died* [22: 229]. У таких текстах ідентифікація суб'єкта-джерела страху може так і не відбутися, і завіса таємниці та страхітлива атмосфера будуть супроводжувати адресата до кінця тексту. Референт визнається реальним через предикати буття та інші «світопороджувальні предикати» [18: 218]: *зиркати, чути, відчувати*. О. Є. Бразговська зазначає, що при створенні можливих текстових світів виникають «неправильні предикати», тобто «утворюється мовна десиметрія: предикати починають визначати якості тих об'єктів, до яких вони «не прикладаються» в реальному світі» [4: 95-96]: неідентифікований об'єкт так само входить до буття, тому що він сидить, говорить, стоїть тощо. Такий тип референції в текстах жахів визначаємо як **неідентифікувальну референцію**. До цього ж типу відносимо і референцію, здійснену в безособових реченнях, різниця в структурі яких полягає лише в поверхневій синтаксичній реалізації пропозиції: *Я іду на обору, а там лиш засвістало так, що ледве що не перевернуло хати.* <...> *Тоди перекинуло мною знов по снігу* [1: 344-345].

Окремий тип референції в текстах дискурсу жахів — **ідентифікувальна міфологічна референція** (реальний страх): вона здійснюється при актуалізації у вигаданому світі об'єктів, що не існують у реальності, але існують у культурній традиції людства взагалі або культурі окремого народу. У такому разі референція розщеплюється і співвідносить суб'єкт-джерело страху зі світом твору й світом культури (а не реальним світом), причому вона ідентифікувальна і спрямована на називання індивідуального об'єкта: *Мені щось душно зробилося. Хотів їм галаснути на собаку, но ляк якийсь не дав мені й дихати. Слухаю, розкривши рота, дивлюся вибалушеними очима, а ту в кутку піднімається якась мара — дивогляд страшний* [1: 337]; *The wild vegetation and rancid odor from the nearby bog kept people away; the town forgetting the long dead. It was the reason Brian Hinklerly, a dentist, had bound the ghoul there* [21: 37]. Сюди ж відносимо референцію іменними групами-табу: — *Ото чудо! Той, скаменів би, вліз у чоловіка!* — *стиха говорили бабки* [1: 463]; — *Як бити, кажуть, то він, щез би в болю, вийде з хрестянина, - говорив далі мужик* [1: 464].

Ідентифікувальна референція-облуда співвідносить ім'я з об'єктом реального світу, у текстах жахів — суб'єктом-джерелом страху, який

виглядає як об'єкт реального світу, але поводить, має риси або сприймається суб'єктом-реципієнтом страху як облуда, тобто насправді не є цим об'єктом: *Священник хлюпнув на нього священною водою і **гріш** підскочив, вискотився на подвір'я і, перекинувшись на **жабу**, голосно зойкаючи, пострибав геть і зник десь на дорозі [1: 346]; Як узрів Безручкий **бабу**, аж в зад подався і святий хрест здвиг таки перед себе... нема що й казати; бо ж то страх був подивитися! Простоволоса, чорна, як земля, очи в стовп вибалушені, перекривлені губи та й зуби вискалені. Тряслася заодно, як на морозі, а хвилями **спомітувало** нею. <...> Як не **страся** бабою, аж посторонки потріскалися та й віз поламався... [1: 376-377]; До муру підскакав **Роман**. Голова його похилена на груди, крізь вії сумно дивляться напівприплючені очі, обличчя бліде ... шапка збита набік, чуб звисає на холодним чолом, губи зціплені, рука попустила поводи... - Романе! – Дарина кинулася до нього, він міцно пригорнув її, але ж які холодні ті обійми! [1: 581]; He heard the old clock at the stair-head strike one; and very shortly after, to his alarm, he saw the closet-door, which he saw he had locked, open stealthily, and a **slight dark man**, particularly sinister, and somewhere about fifty, dressed in mourning of a very antique fashion, such a suit as we see in Hogarth, entered the room on tip-toe. He was followed by **an elder man**, stout, and blotched with scurvy, and whose features, fixed as a corpse's, were stamped with dreadful force with a character of sensuality and villainy [22: 144]. Важливими для адекватного сприйняття адресатом стають, як і у випадку з ідентифікувальною референцією-уособленням, світопоряджувальні предикати й дескрипції, що допомагають схарактеризувати об'єкт як фальшивий.*

Неврогичний страх — це також і боязнь фантазмів, внутрішньо вмотивованих речей після пережитого досвіду; такий страх може набувати ознак неконтрольованого процесу: *Лаурі здалося, наче хтось ударив її в сонячне сплетіння. Перед очима затанцювали темні плями. Такого вона не очікувала. ВСІ – В ОДИН ГОЛОС – КЛИЧУТЬ КОГОСЬ – НА ІМ'Я ТИМУР. Психіатр широко розкрила рота та спробувала вдихнути, однак горлянку наче стягнуло гнучкою мембраною [7: 76]; And the delivery must have been a mistake for the top book was titled *The Scourge of the Swastika* and the other two had similar titles, and Simister had an acute distaste for books that insisted on digging up that satisfactorily buried historical incident known as Nazi Germany. The reason for this distaste was a deeply hidden fear that George Simister shared with millions, but that he had never revealed even to his wife. It was a quite unrealistic and now completely anachronistic fear of the **Gestapo** [24: 246]. Цей тип референції у текстах жахів характеризуємо як **референція-ремінісценція**; вона потребує від адресата спільної із адресантом соціокультурної компетенції, а також володіння певним об'ємом знань у межах дискурсу жахів (наприклад, читачу буде незрозуміло, чому героїня боїться згадки про Тимура, якщо він не знайомий із першою книгою сіквелу).*

У психологічній науці за окремими характеристиками вирізняють шизофренічні страхи, які супроводжуються зоровими й слуховими галюцинаціями: *В його голові був дивний налад. Перед його очима крутилися **жовті колеса**, котрі ставали щораз то більші, щораз то жовтіші. По його голові проходили дроиці; та знов пекуче гаряче палило його череп. В його уяві ставали **образи** з*

*Апакалінсиса, котрого він умів майже напам'ять. З-під останньої мужицької хати, кору минали в Добрівлянах, щирив до нього семиголовий звір львини зуби: його голови зливалися в дві голови Шуликів, змінялися в панича з люлькою в зубах і в червоній шапці і никли десь в рові під містком [1: 457]; The youth's febrile mind, apparently, was dwelling on **strange things**; and the doctor shuddered now and then as he spoke of them. They included not only a repetition of what he had formerly dreamed, but touched wildly on a **gigantic thing "miles high" which walked or lumbered about** [24: 89].* Референція таких страхітливих об'єктів співвідносить їх з об'єктами реальними лише для суб'єкта-реципієнта страху, тому такі іменні групи нереферентні для інших суб'єктів тексту: — *Дивіть! Лицар і Смерть... — скрикнув Гнат, вказуючи пальцем на пастуха, що в брудній, подертій полотнянці і вовняній в сині і жовті паски шапці, сидячи на конині, гонив за чорною з білими латками коровою. — Що вам Бог дав? Який Лицар і Смерть? — здивовано спитав Василенків. — Не видите? Косу тримає в костистій руці... — Що вам, Гнате? Дух святий при нас хрещених! Чи не зсунулися ви з розуму? — вже трохи з острахом питав ворожбит і вдивлявся пильно в Гната [1: 458].* У таких випадках вважаємо можливим говорити про вигаданий світ суб'єкта-реципієнта страху (вторинний світ) у межах вигаданого світу художнього дискурсу (первинний світ), причому саме вторинний і є світом жахів, який може перетинатися з першим. Специфіка референції в ускладненому світі тексту дозволяє виділити її в окремий тип **ідентифікувально-індивідуально-шизофренічної референції**, яка характеризується плинністю, стислістю в часі і просторі, непередбачуваністю віднесеності імен до об'єктів вигаданого світу, а також нереферентністю в первинному світі тексту.

Типологія референтів у художньому дискурсі можлива з урахуванням теоретичних досліджень як у межах логіко-семантичного, логіко-синтаксичного, так і прагматичного підходів. Останній, як менш розроблений, дозволяє пов'язати жанрову і культурологічну віднесеність текстів та специфіку референції в них, тож маємо змогу говорити про типи референції в дискурсі жахів. Як було з'ясовано, обґрунтування цих типів слід робити, спираючись на теорію вигаданих світів і психологічні основи феномену страху. Виділені в роботі типи референції можуть бути досліджені детальніше в сенсі відповідності жанровим особливостям текстів жахів (оповідання про привидів, готичний роман, трилер тощо), авторського психотипу, вербалізації суб'єктів-джерел страху та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антологія української готичної прози: у 2-х т. — Т. 1 / упорядкув. і передм. Ю.П. Винничука. — Харків: Фоліо, 2014. — 604 с.: іл. 2. Арутюнова Н. Д. Лингвистические проблемы референции / Н. Д. Арутюнова // Новое в зарубежной лингвистике. — 1982. — Вып. XIII. — М.: Прогресс. — С. 5-40. 3. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. — М.: Языки русской культуры, 1998. — 896 с. 4. Бразговская Е. Е. Референция и отображение (от философии языка к философии текста) / Е.Е. Бразговская. — Пермь: Пермск.гос.пед.ун-т, 2006. — 192 с. 5. Имеретинская Н. Д. Неопределенные субъекты в семантической структуре текста (на материале немецкого языка): дис. ... кандидата филол. наук: 10.02.04 / Имеретинская Наталья

Дмитриевна. – Санкт-Петербург, 2002. – 183 с. 6. **Каюров П. А.** Статус «Фиктивной онтологии»: референция и вымышленная реальность: Автореф.дис. ... канд.филос. наук / П.А.Каюров. – Екатеринбург, 2005. – 24 с. 7. **Кідрук М.** Бот. Гуаякільський парадокс: роман / М. Кідрук. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 512 с.: іл. 8. **Клюев Е. В.** Речевая коммуникация. Успешность речевого взаимодействия / Е.В.Клюев. – М.: РИПОЛ КЛАССИК, 2002. – 320 с. 9. **Красных В. В.** Основы психолингвистики и теории коммуникации / В. В. Красных – М.: Гнозис. – 2001. – 270 с. 10. **Потемкин А. А.** Коммуникативные неудачи при идентификации референта: Автореф.дис. ... канд.филол.наук / А.А.Потемкин. – Москва, 1994. – 23 с. 11. **Сазонова Я. Ю.** Вербалізація суб'єкта-джерела страху як носія соціально-історичної травми в англомовній та україномовній літературі жахів / Я. Ю. Сазонова // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : КДПУ імені В.Винниченка, 2015. – №138. – С. 369-374. 12. **Селиванова Е. А.** Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Монографическое учебное пособие / Е.А.Селиванова. – К.: ЦУЛ, «Фитосоциоцентр», 2002. – 336 с. 13. **Селіванова О. О.** Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О.О.Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с. 14. **Смирнов И.** О гротеске и родственных ему категориях // Семиотика страха. Сб. статей / Под. ред. Букс Н. и Конта Ф. – Сорбонна. Русский институт. – Париж – Москва : Европа, 2005. – С.204-221. 15. **Смирнова Е. Д.** Референция в интенциональных контекстах / Е.Д.Смирнова // Логический анализ языка. Знание и мнение: Сб. науч. тр. / Отв. ред. Н.Д.Арутюнова. – М. : Наука, 1988. – С. 121-125. 16. **Тодоров Ц.** Введение в фантастическую литературу / Ц. Тодоров. – М. : Дом интеллектуальной книги, 1997. – 144 с. 17. **Туренко О. С.** Страх. Спроба філософського усвідомлення феномена: Монографія / О. С.Туренко. – Київ : Парапан, 2006. – 216 с. 18. **Фролова О. Е.** Мир, стоящий за текстом: Референциальные механизмы пословицы, анекдота, волшебной сказки и авторского повествовательного художественного текста / О. Е. Фролова. – М. : Издательство ЛКИ, 2012. – 320 с. 19. **Целищев В. В.** Философские проблемы семантики возможных миров / В. В.Целищев. – Новосибирск : Наука, 1977. – 191 с. 20. **Шатуновский И. Б.** Семантика предложения и неререферентные слова / И. Б. Шатуновский. – М. : Studia Philologica, 1996. – 404 с. 21. **Bernstein D.** Another Man's Wife + 3 Other Tales of Horror / D. Bernstein. – Free Books. – 61 p. 22. **Classic Victorian and Edwardian Ghost Stories / Selected by Rex Collins.** – Hertfordshire : Wordsworth Editions Ltd., 1996. – 289 p. 23. **Gaskell E.** Curious, if True. Strange Tales / E. Gaskell. – Free Books. – 215 p. 24. **The Dark Descent / Ed. by David G. Hartwell.** – New York : Tom Doherty Associates, Inc., 1987. – 1011 p.

Сазонова Ярослава Юріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської фонетики і граматики, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. Україна, 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2.

E-mail: s-and@yandex.ru

tel: +380679340008

http://orcid.org/0000-0001-9249-448X

Sazonova Yaroslava Yuriivna – Candidate of Philology, Associate Professor, Head of English Phonetics and Grammar Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. Ukraine, Kharkiv, 61168, Valentynivs'ka Str., 2.